Vokser produktionen?

Man hører undertiden den anskuelse fremsat, at dansk produktion er stillestående. Det er ikke rigtigt. Vor økonomi er i vækst. Men spørgsmålet er, om produktionsfremgangen er tilstrækkelig hurtig og tilstrækkelig stabil. Det er dette sidste, der med en vis berettigelse kan drages i tvivl.

Sammenligner man ti-året efter krigen med mellemkrigstiden, må man dog erkende, at det sidste ti-år alt taget i betragtning har været bedre. Således er nationalproduktet pr. indbygger, når prisstigninger regnes fra, siden 1947 steget med 3 % om året mod kun 2½ % i mellemkrigstiden. Størstedelen af fremskridtene efter krigen kom imidlertid i perioden 1945—50. Fra 1950 har vanskeligheden ved at holde en stabil fremgangslinie vist sig voksende.

Fra 1950—56 voksede vort samlede nationalprodukt med 37 %. Heraf beror det meste imidlertid på prisstigningen, og kun ca. 10 % er reel fremgang. Denne fremgang kan ikke siges at være stor nok, men især er den alt for ulige fordelt over de seks år, der er tale om. Faktisk er hele opgangen i denne seks-års periode samlet om årene 1953 og 1954, medens de øvrige år alle har været præget enten af stilstand eller af meget små bevægelser.

For industriproduktionens vedkommende er der tale om en mængdestigning på ca. 9 % siden 1950. På dette område er udviklingen imidlertid endnu mere uregelmæssig fra år til år end for det samlede nationalprodukts vedkommende. Fra 1950—52 var der således tale om en tilbagegang i den producerede mængde industrivarer på 3 %. I 1953 en fremgang på 3 % og i 1954 på 9 %. Siden er den samlede industriproduktion ikke vokset, idet dog enkelte grene af den, f. eks. metalindustrien og den kemiske industri, har fortsat stigningen, medens andre dele, f. eks. tekstil og beklædning, har været ude for tilbageslag, som forhåbentlig nu er overvundet.

I 1956 var der for første halvårs vedkommende tale om en ned
gang som følge af isvinteren og forårets arbejdskonflikt samt de strammende virkninger af valutaforanstaltningerne i 1955. Hen på sommeren nåede vi dog på ny op på niveauet fra forrige år, og produktionen har gennem de senere måneder ligget et par procent højere end i fjor, ligesom antallet af beskæftigede - også for arbejdsmændenes vedkommende — i de senere måneder har været større end året før.

Årsagerne til, at industriproduktionens udvikling har været så svingende fra år til år, er hovedsageligt at finde i afhængigheden af udlandet og i de stramninger i den økonomiske politik, som valutasituationen flere gange har nødvendiggjort. Under den forrige regering førte stramning i 1951 til 1952 til en mærkbar produktions-tilbagegang. Under denne regering har tilsvarende forbrugsbegrænsende foranstaltninger i højere grad givet sig udtryk i voksende eksport end i direkte produktionsfald. Alligevel har virkningen været en stagnation i produktionens omfang, som vi må søge en vej ud af. Og der er ingen tvivl om, at vejen, som Kampmann allerede har påpeget det, må være øgede investeringer i industrien.

Vanskeligheden herved er jo den, at en forøgelse af investeringerne, der ikke modsvares af en samtidig privat eller offentlig opsparing af tilsvarende størrelse eller af tilgang af udenlandsk kapital, vil virke i retning af at forøge valutaforbruget. For at kunne vurdere omfanget af dette problem, kan man spørge, hvor store investeringsforøgelser industrien har brug for.

Her kan der naturligvis kun være tale om skøn. Statistisk Departement anslår de nuværende nyinvesteringer i industrien til at andrage ca. 600 miil. kr. årligt. Eksperterne er tilbøjelige til at anslå, at en årlig industriinvestering på 8—900 mili. kr. ville være et mere passende beløb. Altså en vækst på mellem en trediedel og halvdelen af de nuværende investeringer. Det er unægtelig en meget betragtelig vækst. På den anden side kan en forøgelse i de industrielle investeringer på 2—300 miil. kr. pr. år vel næppe siges at være et beløb af en størrelsesorden, at det på forhånd bør afskrække os fra at gå i lag med opgaven.

At udvide industrien er ikke blot ønskeligt. Det er en nødvendighed. Selv om også andre erhverv, f. eks. fiskeri og skibsfart, viser fremgang, er der næppe nogen anden mulighed for at opnå den store vækst i nationalprodukt, i beskæftigelse og i valutaindtjening, som er nødvendig for os, end gennem en fortsat udvidelse af industrien.

Landbrugets muligheder med hensyn til eksport og beskæftigelse

Men er landbrugets produktion da ikke gået frem? Jo, også landbruget har haft produktionsfremgang. I forhold til 1938 er landbrugets produktion regnet i faste priser steget ca. 40 %, hvilket selv sammenlignet med industriens fremgang i samme periode, ligeledes regnet i faste priser, på 70 % må siges at være et tilfredsstillende resultat, når det tages i betragtning, at arealet af landbrugsjord samtidig er mindsket.

Tager man yderligere hensyn til, at antallet af beskæftigede i landbruget er faldet med ca. 120.000 helårsarbejdere, må landbrugets produktionsfremgang siges at være bemærkelsesværdigt, og det er ikke landbrugets folk, der kan lastes for, at landbrugets betydning i dansk økonomi er aftagende.

Desværre er der imidlertid ikke alt for store udsigter til, at landbruget i fremtiden ved tilsvarende stærke fremskridt kan bidrage til at lette landets økonomiske problemer.

Dette gælder særlig klart på det beskæftigelsesmæssige område. Hvorvidt landbrugets mekanisering nu har nået sin foreløbige kulmination, er meget tvivlsomt. Ganske vist viste sidste opgørelse (fra november i fjor) over landbrugets arbejdskraft for første gang siden krigen uændret arbejdertal. Men om dette er udtryk for en ny tendens, lader sig ikke afgøre på grundlag af en enkelt opgørelse. Nedgangen i antallet af beskæftigede ved landbruget kan meget vel fortsætte. Og nogen udsigt til forøgelse i landbrugets beskæftigelse er der i hvert fald ikke. De beskæftigelsesproblemer, vi allerede har — især i forhold til de ufaglærte — kan landbrugserhvervet altså ikke løse. Dette gælder så meget mere den skærpelse af beskæftigelsesproblemet, som i de nærmeste år vil vise sig, når de nye store aldersklasser melder sig på arbejdsmarkedet. Disse beskæftigelsesproblemer må finde deres løsning i erhvervene uden for landbruget, og det betyder i første række gennem en voksende industri.

Landbrugets store svaghed, som det selv er uden skyld i, er, at dets muligheder for at finde afsætning i udlandet for en yderligere produktionsforøgelse vil være stærkt hæmmet af agrarprotektionismen ude i verden. Hvert land hytter sit landbrug med sindrige beskyttelsesforanstaltninger. Det betyder, at industrilandenes store markeder som f. eks. det tyske eller det amerikanske — som i virkeligheden burde være naturlige aftagere af store mængder fødevarer (og som omkostningsmæssigt ville stå sig ved at købe føde
varerne i udlandet og især i Danmark) — i stedet lægger hindringer i vejen for importen. Med mindre der, f. eks. i forbindelse med et vesteuropæisk frihandelsområde, sker en ændring i denne politik i Vesteuropa, må det antages, at der er ret snævre grænser for, hvor meget dansk landbrugseksport yderligere kan forøges. Dette betyder, at vi, i hvert fald for de nærmeste år, må regne med, at den øgede eksport og valutaindtjening, der er absolut nødvendig i forbindelse med øget

produktion og beskæftigelse, skal ske gennem andre erhverv end landbrugserhvervet. Det vil især sige gennem industri og skibsfart.

Industrieksporten

Men har industrien da større eksportmuligheder? Støder ikke også vore industrivarer på beskyttelsestold, importreguleringer og andre hindringer. Jovist gør de det. Men medens liberaliseringsbestræbelserne inden for den europæiske samarbejdsorganisation, OEEC, kun i ringe grad er kommet vort landbrug til gode, har industrien — også den danske industri — haft gavn af den. Dansk industrieksport er et lyspunkt i vor økonomiske problemverden. I 1950 steg industrieksporten med 300 miil. kr., i 1951 med 500 miil. kr. I 1952 stagnerede den og i 1953 havde vi endog en lille nedgang på 100 miil. kr. Men i 1954 steg industrieksporten med 250 mili. kr., dette er fortsat med en vækst på 450 mili. kr. i 1955 og med en fremgang på næsten 400 miil. kr. i 1956.

Når denne vækst har kunnet finde sted, må det naturligvis delvis bero på, at vor industris konkurrencedygtighed ikke er helt så ringe, som nogen undertiden har villet gøre den til. Men det beror givetvis også på, at industrikapaciteten mange steder i omverdenen er så stærkt udnyttet på grund af den højkonjunktur, der nu har gjort sig gældende i en årrække, at det er lettere for danske varer at skaffe sig afsætning, end det ville være under andre konjunkturforudsætninger.

Dette betyder, at vi må være forberedt på, at et konjunkturomslag ude i verden, der medfører, at de gamle industrilande opnår større leveringsdygtighed, meget vel kan udsætte dele af vor industrieksport for krise og afsætningsvanskeligheder.

For den nærmeste fremtid synes der ikke at være udsigt til en sådan mere faretruende ændring i konjunkturen. USA har overvundet den økonomiske svaghedsperiode, der mærkedes i første halvår 1956, og den amerikanske industriproduktion er igen præget
af fremgang. I Europa vil Tyskland utvivlsomt fortsat have stigende efterspørgsel og produktion, hvorimod udsigterne for det øvrige Vesteuropa er mere usikre. Navnlig Frankrig og England kæmper
mod betydelige økonomiske vanskeligheder. I England er der gennem mere end et år truffet en række forholdsregler med henblik på at reducere det indre inflationspres og rette op på betalingsbalancen, og nogen yderligere stramning synes ikke forestående, men muligheden for eksportfremgang på det engelske marked er

givetvis svækket af den skete stramning. Man må på denne baggrund vente at de ydre forhold i 1957 næppe giver fuldt ud så gode muligheder som 1956 for fortsat udvidelse af dansk industrieksport.

Siden 1950 er industrieksporten, målt i faste priser, ialt steget fra 100 til 216. Der er altså tale om mere end en fordobling. Landbrugseksporten er i samme periode steget fra 100 til 124 — altså med ca. en fjerdedel.

I 1949 eksporteredes 13 % af industriproduktionen. I 1956 var eksportens andel ca. dobbelt så stor. Det betyder, at ca. 75.000 danske arbejdere og funktionærer er beskæftiget med industrieksporten. Ialt beskæftiger industrien nu over 300.000 arbejdere og funktionærer. Det er rundt regnet 100.000 flere end i 1938.

Hvad kan der gøres for yderligere at fremme industrieksporten? Kampmann har omtalt de midler, hvorved den almindelige økonomiske politik kan tilrettelægges sådan, at vilkårene for opsparing og investering bliver bedst mulige. Lad mig supplere med at nævne forskellige forholdsregler, som kan støtte industrieksportens udvikling:

Det er vigtigt, at oprettelse af nye og udvidelse af bestående virksomheder ikke hæmmes af mangel på arbejdskraft med de fornødne kvalifikationer.

Teknikermangelen, som truede med at blive en alvorlig hemsko for udviklingen, søges nu overvundet gennem en række forholdsregler, hvoraf nogle er truffet i fjor, medens andre er under forberedelse i de udvalg og kommissioner, regeringen har nedsat.

Lige så vigtigt er det, at der sker en udvidelse af den del af arbejdsstyrken, som kan beskæftiges i industrielle virksomheder. Altså at uddannelsen af teknisk kvalificerede arbejdere — faglært arbejdskraft — sker i tilstrækkeligt omfang. Den store tilgang af unge til arbejdsmarkedet skulle her i sig selv tilføre arbejdsmarkedet et nyt element af smidighed. Vanskeligheden består først og fremmest i at opnå en tilpas kraftig udvidelse af uddannelsesmulighederne.

I sidste folketingssamling blev der gjort et stort arbejde for at finde de rigtige rammer for den faglærte ungdoms uddannelse. Men tilsvarende kræfter må sættes ind på at bedre uddannelsesmulighederne for de ufaglærte. At være arbejdsmand i dag kræver betydeligt mere end blot at kunne bruge en skovl. Og disse krav vil vokse meget endnu. Jo bedre de ufaglærtes uddannelse er, des flere felter kan deres arbejdskraft anvendes på, des større er bevægeligheden på arbejdsmarkedet, og des flere muligheder vil der være for at forbedre den samlede beskæftigelse.

Fortsat støtte til arbejdet med produktivitetsfremmende foranstaltninger, som hidtil har været finansieret gennem Marshall- midler, er af stor værdi. Endvidere har det sin betydning, at konkurrencen holdes i live, hvilket gælder både indadtil og udadtil. At den liberalisering af importen, der har fundet sted, har været nyttig i denne henseende, kan vist ikke nægtes, selv om liberaliseringen — og især under de former og vilkår, den får gennem OEEC — kan være såre betænkelig ud fra andre synspunkter. Bestræbelserne på at skabe et større marked — nordisk og europæisk — skal jeg senere vende tilbage til.

Afgørende for udviklingen på lidt længere sigt er, at den danske industri følger med i den nyeste tekniske udvikling. Dette er en af årsagerne til, at regeringen har ønsket at fremme udenlandsk investering her i landet. Herved regner vi med at kunne nvde godt af de tekniske fremskridt, som sker ude omkring, og som gennem udenlandske investeringer vil kunne blive omplantet til danske virksomheder.

Det er dog frem for alt de almindelige økonomiske vilkår i samfundet, som er bestemmende for udviklingen af eksporten. Man må her have opmærksomheden henledt på forholdet mellem det udenlandske og det indenlandske omkostningsniveau.

Dette sidste bliver undertiden fremstillet som et ansvar, der een- sidigt hviler på arbejderne og de faglige organisationer. Dette kan naturligvis ikke være rigtigt. Vel er lønningernes højde en vigtig faktor i omkostningsdannelsen. Men alle erhverv har her deres del af ansvaret. Også aflønningen til de øvrige produktionsfaktorer som smitter af på priser og avancer m. m, er betydningsfulde omkostningsfaktorer. Ønsker man en bremse sat ind i omkostningsudviklingen, opnås dette ikke ved eensidigt at stille krav til arbejderne, men kun ved en fælles og gensidig overenskomst, hvor alle er villige til at bidrage.

Forholdet mellem arbejder og arbejdsgiver - og produktionen.

Vi har i det foregående fortrinsvis beskæftiget os med det nødvendige i, at produktionen udvides ved nye investeringer, altså ved at selve produktionsapparatet udbygges.

Det er imidlertid lige så vigtigt, at det produktionsapparat, industrien allerede råder over, bliver udnyttet bedst muligt. Dette må ske ved et samarbejde mellem parterne på arbejdsmarkedet om fornuftige rationaliseringer. Også de såkaldte strukturrationaliseringer må tillægges stor betydning.

Det er ikke min hensigt at gå i enkeltheder med disse teknisk betonede problemer. Det, jeg ønsker at understrege, er, at løsningerne fra tilfælde til tilfælde må findes ved et samarbejde. Jeg tror ikke, erfaringerne tyder på, at det er svært at finde forståelse blandt danske arbejdere for de positive muligheder, en rationel tilrettelagt produktion indebærer. Men samarbejde kan nu engang ikke bestå i, at den ene part kritikløst føjer sig efter den anden parts ønsker. Man må ikke være blind for, at interessemodsætninger mellem arbejdere og arbejdsgivere rent faktisk eksisterer. Det, det drejer sig om, er at få eventuelt konfliktstof frem i lyset, få det undersøgt, og at der derefter lidenskabsløst gøres forsøg på at finde praktisk anvendelige løsninger på problemerne. Fra arbejderside vil man hæfte sig ved arbejdsforholdene på den enkelte arbejdsplads, ved risikoen for at rationaliseringer medfører afskedigelser samt ved et helt naturligt krav om, at der sikres arbejdere og funktionærer en rimelig andel i rationaliseringsgevinsten. På alle disse områder tror jeg meget vil kunne vindes, ved at arbejdsgiverne er i stand til at komme arbejderne i møde med positive forslag.

I sidste folketingssamling blev en lov om sociale fonds (udbyttedeling som det hedder i gammeldags sprogbrug) behandlet indgående i et udvalg. Dette arbejde bør nu føres til en positiv afslutning. Tanken er, at der ud af virksomhedernes overskud, skabes fonds, der kan anvendes til omskoling af arbejdskraft, til uddannelsesformål, til udbetaling af erstatninger til arbejdere, der midlertidigt rammes af ledighed på grund af rationalisering, samt til sociale formål iøvrigt. Fonds af denne karakter vil kunne virke fremmende på samarbejdet om de tekniske fremskridts gennemførelse. De i fondene opsamlede kapitaler bør kunne anbringes sådan, at de kan stå til rådighed for erhvervslivet.

Boligbyggeriet.

Boligproblemet måtte efter krigen nødvendigvis blive et af vore mest påtrængende sociale problemer. Først og fremmest på grund af mangelen på boliger. Medens man før krigen i gennemsnit trediverne igennem byggede ca. 20.000 lejligheder pr år, faldt byggeriet under krigen til 12.000 lejligheder pr. år med det resultat, at ca. 40.000 lejligheder manglede i 1945. Samtidig lå tilvæksten i det årlige behov oppe på 15.000—17.000. Der behøvedes altså en betydelig forøgelse i byggeriet i forhold til krigsårene. For det andet var finansieringsforholdene stærkt ændrede i forhold til før krigen. Efter den anden verdenskrig faldt belåningen i kreditinstitutterne så stærkt, at

staten i endnu højere grad end før krigen måtte træde hjælpende til med finansieringen, hvis et byggeri blot i nogenlunde nærhed af det ønskede omfang skulle opnås.

Det politiske middel blev byggestøtteloven af 1946. I løbet af de 9 år, hvor denne lov var gældende, blev der opført mere end 150.000 boliger. Efter den nugældende noget forringede boligstøttelov af 1955 skulle der i fire-års perioden 1955—59 kunne opføres ca. 21.000 boliger pr. år, hvoraf 17.500 med statslån. I betragtning af at den årlige tilvækst i boligbehovet (på grund af de meget små fødselskuld fra tyverne og trediverne) er faldet til 13.000—14.000, giver en årlig boligproduktion på ca. 21.000 stadig mulighed for at hale ind I på bolignøden. Om det inden for de rammer, den nugældende bolig- lov opstiller, faktisk bliver muligt fortsat at bygge 21.000 boliger pr. år, er et helt andet spørgsmål, som vil afhænge af de faktiske byggeomkostninger.

I løbet af en halv snes år vil den årlige tilvækst i boligbehovet stige meget væsentligt. De faktorer, der er afgørende herfor, er:

1) De store årgange, der melder sig som efterspørgere på boligmarkedet fra 1963—65 og fremover.
2) Fortsat tilflytning til de bymæssige bebyggelser.
3) Ændrede boligvaner (f. eks. er den boligtype, den selverhvervende kvinde med børn behøver, anderledes end de gammeldags boligtyper).
4) Behovet for sanering.
5) En fortsat ombygning af lejligheder til anvendelse som kontorer, forretningslokaler etc.

Jeg føler anledning til her at fremhæve, at byggestøtteloven af 1955 var resultatet af et politisk forlig, der omfattede ikke blot spørgsmålet om byggestøtten, men også huslejelovgivningen. Det var et forlig, som på mange punkter — specielt med hensyn til byggestøttens omfang og den begrænsning af boligbyggeriet, som blev en følge heraf — ikke kunne tilfredsstille Socialdemokratiet, men vi måtte tage det kompromis, der var opnåeligt. Lad mig her tilføje, at der under den nuværende regering er bygget flere boliger pr. år end under den foregående regering.

Spørgsmålet er imidlertid, hvilke realistiske forestillinger, vi kan gøre os om, hvorledes 1955-loven skal ændres, når den til sin tid kommer frem til revision.

For at undersøge dette spørgsmål nedsatte partiet i maj 1955, bl. a. på foranledning af Danmarks Lejerforbund, et udvalg til at gennemgå forskellige

spørgsmål om boligforholdene. Udvalget har afgivet en udtalelse, der vil blive omdelt her på kongressen. Jeg skal indskrænke mig til at referere nogle hovedpunkter fra denne udtalelse.

Det er udvalgets opfattelse, at et væsentligt større boligbyggeri i løbet af nogle år vil blive nødvendigt.

Det er videre udvalgets opfattelse, at en afgørende forudsætning for at byggeomkostningerne kan nedbringes er, at det er muligt for bygherrerne at planlægge byggeriet på lang sigt.

Udvalget er derfor af den opfattelse, at der i god tid før den gældende boligstøttelov udløber, bør optages forhandlinger med henblik på gennemførelse af en langsigtet lovgivning på dette område.

Udvalget anbefaler en åben konkurrence såvel inden for bygge-materialeindustrien, mellem entreprenører og håndværksmestre som mellem forskellige bygherrer.

Udvalget behandler endvidere de fremtidige finansieringsformer og ønsker lånegrænsen for det almennyttige byggeri sat i vejret over de nugældende 94 procent, medens udvalget stiller sig mere skeptisk over for støtte til privat byggeri, bortset fra parcelhuse til ubemidlede. Udvalget ønsker desuden, at man går over til nye tilskudsformer, der yder tilskudet direkte til visse kategorier af lejere og ikke til lejlighederne. Udvalget henstiller, at disse centrale problemer tages op til overvejelse. Endelig udtaler udvalget om lejeloven, at den nuværende beskyttelse af lejerne må fortsætte så længe, vi ikke har skabt en tilstrækkelig boligreserve.

Efter aftale med boligministeren kan jeg udtale, at alle de her nævnte problemer vil blive alvorligt overvejet i boligministeriet og i regeringen. Det er iøvrigt tanken at bede udvalget fortsætte sit arbejde.

Beskæftigelsen.

Af det, jeg har sagt i det foregående, vil det være fremgået tilstrækkelig klart, at vi fra Socialdemokratiets side ikke anser beskæftigelsesspørgsmålet for at være løst på tilfredsstillende måde. Ganske vist er ledighedsprocenterne for landet som helhed og alle fag taget under eet væsentligt reducerede i forhold til før krigen.

I tyverne svingede de årlige ledighedsprocenter mellem 10 og 20, og i trediverne mellem 15 og 30, medens vi nu er nede på en årlig ledighedsprocent på omkring 10.

10 % er imidlertid for højt et ledighedsniveau til at kunne være tilfredsstillende.

Hertil kommer, at denne ledighed er meget ulige fordelt. Den tungeste ledighedsbyrde falder på de sæsonbetonede fag og især på de, der er beskæftiget ved jord- og byggearbejde først og fremmest arbejdsmændene. Geografisk er fordelingen også ulige. Hårdest ramt er visse dele af Jylland, især det nordlige Jylland, men også i andre dele af landet forekommer der stedvist hårdt ledighedsramte egne, som kongressens deltagere selv kun kender alt for godt. Den eneste acceptable løsning på dette arbejdsløshedsproblem er en udvidelse af erhvervslivet, især af industriproduktionen. Disse synspunkter er så klare i deres målsætning, at jeg ikke behøver at føje yderligere hertil.

For de såkaldte arbejdsløshedsøer og andre særligt ledighedsramte områder har regeringen truffet specielle foranstaltninger:

Lokale initiativudvalg er nedsat.

Der er tilvejebragt hjemmel for ydelse af særligt fordelagtige lån til produktive virksomheder samt forhøjede tilskud til grundforbedringsarbejder.

Samtlige statens styrelser har fået påbud om at tage særligt hensyn til arbejdsløshedsøerne ved afgivelse af ordrer, placering af virksomheder m. m.

Der er ved forskellige ændringer i leje- og boliganvisningslovgivningen truffet foranstaltninger til at skaffe arbejdere fra arbejdsløshedsøerne bolig ved bortflytning, og der er nedsat et centralt rådgivende overflytningsudvalg med repræsentanter for hovedorganisationerne.

En nærmere undersøgelse af forskellige lokale erhvervsproblemer især vedrørende industriens placering er sat igang.

Disse foranstaltninger må givetvis være på længere sigt og vil først efterhånden give resultater. Det er derfor regeringens hensigt, at de skal fortsætte og eventuelt suppleres, hvor erfaringerne tilsiger det og politisk mulighed foreligger.

Endelig vil jeg nævne, at der i samarbejde med Sønderjyllands Erhvervsråd er sat særlige undersøgelser igang vedrørende muligheden for at fremme erhvervslivet i de egne af denne landsdel, hvor dette skønnes påkrævet.

Lad mig sige så klart, jeg kan, at vi ikke fra socialdemokratisk side betragter hverken arbejdsløshedsunderstøttelse eller beskæftigelsesforanstaltninger med statstilskud som nogen løsning på de ledighedsproblemer, jeg her har omtalt. Men alligevel er såvel understøttelse som visse beskæftigelesarbejder nødvendige, sålænge den ønskede erhvervsmæssige løsning ikke er opnået. Regeringen afviser

ikke at medvirke til drøftelser af en eventuel reformering af arbejdsløshedsforsikringen, men at understøttelserne er nødvendige, hvor ledighed findes, er der efter vor mening ingen tvivl om. Pa samme måde må vi holde for, at beskæftigelsesloven fortsat er nødvendig, indtil en mere varig løsning på især arbejdsmændenes store ledighedsproblem er fundet.

De tekniske fremskridt er arbejderbevægelsen ikke modstander af. Vi ønsker dem tværtimod udnyttet på en måde, der bliver til gavn for arbejderne, for forbrugerne og for hele samfundet. I det lange løb kan det heller ikke undgås, at de tekniske fremskridt, som det allerede er sket i andre lande, vil aktualisere spørgsmålet om arbejdstidens længde. I overgangsperioden, medens den nye teknik gennemføres, må der imidlertid tages særligt hensyn til de beskæftigelsesmæssige forhold.

Økonomisk samarbejde med Norden og Vesteuropa.

I vore bestræbelser på at nedbryde skrankerne for udenrigshandelen indtager arbejdet med at skabe et nordisk marked en fremtrædende plads. Det omfattende udredningsarbejde, der blev sat igang i 1954, nærmer sig sin afslutning. Resultatet af de sagkyndiges undersøgelser vil som planlagt foreligge til sommer og vil omfatte et bredt felt af økonomiske problemer af betydning i det nordiske samarbejde. Toldsamarbejdet står naturligvis i centrum, men andre vigtige samarbejdsopgaver er også behandlet og føjer sig naturligt til
den lange række af beslutninger, som tidligere er truffet — f. eks. på sociallovgivningens område og ikke mindst tilvejebringelsen af fælles nordisk arbejdsmarked.

I løbet af det sidste halve år er et nyt moment kommet ind i drøftelserne vedrørende det økonomiske samarbejde i Vesteuropa, nemlig drøftelsen i OEEC om et fælles vesteuropæisk varemarked. som åbner helt nye perspektiver for det økonomiske samarbejde i Europa.

For det første har seks lande — Tyskland, Frankrig, Italien, Holland, Belgien og Luxembourg — gennem det sidste halvandet år været i færd med at udforme en plan for en toldunion sig imellem som led i en videregående økonomisk union. Et traktatudkast herom vil formentlig foreligge om nogle få uger.

For det andet er England sidste sommer gået ind for at undersøge muligheden for et nærmere handelspolitisk samarbejde i Vesteuropa, og den engelske regering har i begyndelsen af december erklæret i Parlamentet, at den nu har truffet beslutning om

at ville medvirke til oprettelsen af et europæisk frihandelsområde. Herved forstås fjernelsen af de indbyrdes handelsskranker, men — til forskel fra en toldunion — adgang for hvert land til at opretholde sine egne toldsatser over for ikke-europæiske lande.

Et arbejdsudvalg omfattende repræsentanter for de seks lande såvel som for Danmark og de øvrige OEEC-lande har i løbet af efteråret foretaget en teknisk undersøgelse af mulighederne for at skabe et sådant europæisk frihandelsområde og har netop i disse dage afgivet sin rapport herom til OEEC's ministerråd. Konklusionen er blevet, at det er teknisk umuligt at løse de særlige problemer, der knytter sig til oprettelsen af frihandelsområdet med forskellige toldsatser udadtil.

Hvilken holdning bør Danmark indtage til disse nye og vidtgående integrationsplaner i Vesteuropa? Med det forbehold at der i den nærmeste fremtid blot kan blive tale om foreløbige overvejelser, idet arbejdet i Paris endnu kun er i et indledende stadium, vil jeg udtale som min opfattelse, at tanken rummer for Danmark stærkt positive, men også visse negative momenter. Vor positive interesse hænger sammen med, at frihandelsområdet jo indebærer virkeliggørelsen af et dansk hovedkrav: Fjernelsen ikke blot af de kvantitative restriktioner, men også af toldskrankerne. Denne skævhed i de hidtidige bestræbelser for handelens frigørelse i Vesteuropa ville oprettelsen af frihandelsområdet råde bod på. Dansk erhvervsliv vil utvivlsomt møde adskillige problemer ved tilpasningen til den fri konkurrence med de store lande i Vesteuropa. Denne tilpasning vil imidlertid strække sig over et betydeligt åremål — 12—15 år — og jeg er overbevist om, at vore tilpasningsvanskeligheder ikke vil blive mindre, såfremt man tænkte sig, at Danmark holdt sig uden for.

Den negative side beror navnlig på risikoen for, at landbruget vil blive stedbarn i frihandelsområdet, ligesom inden for de hidtidige liberaliseringsbestræbelser. Fra dansk side vil vi udfolde enhver bestræbelse for at undgå, at landbruget holdes uden for, og f. eks. Frankrig, Holland og Italien vil formentlig indtage et tilsvarende standpunkt. Fra engelsk side er imidlertid taget det standpunkt, at landbrugsvarerne må holdes helt uden for, i hvert fald for Englands eget vedkommende. Englands motivering herfor er dels de særlige hensyn, toldpræferencerne inden for Commonwealth stiller, dels ønsket om at sikre britisk landbrug passende indkomster. Hvis man går videre med planen, hvilket jeg håber, vil det være en dansk

hovedopgave at virke for en ordning, som muliggør, at landbruget inddrages i frihandelsområdet.

Regeringen vil fordomsfrit overveje og med de interesserede parter i vort land drøfte, hvorledes vi sikrer vor eksport de bedste vilkår både på det engelske marked og på det europæiske kontinent under de nye forhold, som kan tænkes at ville indtræde.

Nødvendigt bliver det også at overveje nærmere, hvorledes det nordiske samarbejde påvirkes af bestræbelserne på at skabe det langt større europæiske samarbejde. Dette spørgsmål, som vi selvfølgelig vil drøfte med de andre nordiske regeringer, også med henblik på fælles optræden ved de fortsatte drøftelser i OEEC, er det for tidligt at give svar på i dag. Medens den endelige redegørelse for det nordiske fællesmarked vil foreligge til sommer, ved vi intet sikkert om, hvornår der vil være grundlag for at tage endelig stilling til en europæisk plan, og det er i dag usikkert, hvornår planens realisering i givet fald kan påbegyndes. Et intimt nordisk økonomisk samarbejde må under alle omstændigheder være ønskeligt inden for rammerne af det vesteuropæiske frihandelsområde, og det vil derfor være rigtigt foreløbigt at arbejde videre på begge fronter med den positive grundindstilling, at begge planer — taget for sig og set i sammenhæng — er landvindinger for det internationale samarbejde.